

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenként egy íven; a Hivatalos Közlemények, mint az Ev. Őrálló melléklete, minden hónapban.

Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját a szerkesztő-kiadó címére kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ-KIADÓ:

GEDULY HENRIK evang. lelkész,

NYIREGYHÁZA.

A lap ára egész évre 10 kor., félévre 5 kor., negyedévre 2.50 kor.

Egyes szám ára 40 fillér.

A Hivatalos Közleményeket az anyaegyházak és felsőbbrendű iskolák ingyen kapják.

Hirdetés ára oldalanként 32 kor.

TARTALOM-JEGYZÉK: **Vezércikk.** A dunántúli püspök jelentéséből. — A jénai magyar egyet 50 éves jubileuma. *Fábray János*, a J. M. K. ügyv. pénztárosa. *Kello Gusztáv*, a J. M. K. ügyv. elnöke. — **Tárca.** Adalékok a borsónyi ág. hitv. ev. egyház történetéhez. *Mayer Pál*, ev. lelkész. (Vége köv.) — **Szemle.** — **Belélet.** — **Pályázatok.**

A dunántúli püspök jelentéséből.

A dunántúli egyházkerület f. hó 17-én tartotta közgyűlését Celldömölkön. Eddigélé nem állván rendelkezésünkre e gyűlésről semmiféle tudósítás, szolgálatot vélünk teljesíteni egyházunk közügyének azzal, hogy a püspöki jelentés általános érdekű részleteit e vezető helyen közöljük. A magvas fejtegetések, érdekes irányeszmék, a sorok közül kitésző egyházat féltő meleg szeretet méltókká teszik e főpásztori szavakat arra, hogy velök minden hazai jó evangélikus szív és elme komolyan foglalkozzék! — A jelentés közérdekű pontjai ezek:

„Mindedig segítségünk volt az Úr“ — e fohással zárjuk le a pályavégzett egyházi közigazgatási évet.

Egyházkerületi gyűléseinken beszámolnak az egyházmegyék, s ezek közvetítésével a gyülekezetek, továbbá a tanintézetek, a különböző bizottságok egy évi munkájukról. Számba veszi a gyűlés a püspöki jelentést az egyházi téren előfordult nevezetesebb mozzanatokról. Örökdi egyházi törvényeink épségben maradása mellett s megteszi a kellő intézkedéseket, hogy a közigazgatási, iskolai ügyek, az egyházkerület háztartása továbbra is rendes folyamatban haladjanak. Mindez egyházunk szervezetéből, önkormányzati jogából folyó mellözhetetlen kötelesség. Ennek teljesítése azonban még nem meríti ki tartozásunkat az egyház iránt.

Az egyház magas hivatása e lelki szent örökségnek: az evangéliomnak tisztán és igazán hirdetésével éleszteni a hívek seregében a vallásos érzést, erősíteni azt a kapcsolatot, mely a földi életet a fensőbb eszményi világhoz köti, elvezérelni a küzdő vándort Jézushoz, kiből „megjelent az Istennek üdvözítő kegyelme minden embereknek.“ Hivatása tanítani szegényeket, boldogokat, hogy keressék

mindenekelőtt az Isten országát s annak igazságát, mindinkább uralomra emelni az erkölcsi világban az igazság s a felebaráti szeretet uralmát és úgy munkálni közre a közboldogulás előmozdításán. Ily módon egyengeti az egyház az erkölcsi tökéletesbülés útját, amelyen Isten országához közelget az ember.

Óhajtandó, hogy az egyház ezen feladatát figyelemre méltassa mindenki, különösen azok, akik műveltségük, állásuk- és hatáskörüknél fogva irányadó, vezető szerepre vannak hivatva. Az apostol szavai szerint: „Ti pedig választott nemzetiség, királyi papság, szent nép vagytok, oly nép, melyet Isten sajátjának tart, hogy annak hatalmas dolgait hirdessétek, aki titeket a setétségből az ő csudálatos világosságára hívott“: (I. Péter 2. r., 9. v.) hangoztatjuk az egyetemes papság elvét, de ez magában foglalja a közös kötelezettséget is az Isten országának építésénél. Közös feladatunk a közremunkálás a hitéletnek ápolásánál.

Mindnyájan óhajtjuk egyházunk felvirágozását; óhajtjuk, hogy mint emelkedő fa mindig mélyebb gyökeret verjen az életben s trásrészről kiterjedő ágain mindig több nemes gyümölcsöt hozzon, s az evangéliomból merített vallási és erkölcsi igazságokkal mindig boldogítóbb, emelőbb hatást gyakorolhasson az egyén, a társadalom lelki életére. Ámde a célt csak úgy reménylhetjük, ha egyesített erővel munkálkodunk az egyházban az alkotó erőnek, a hitbuzgóságnak is újra felkeltésén.

Intő példát mutatunk napjainkban más egyház is, hol népes gyűléseken összejönnek egyháziak, világiak s közlekedéssel élesztik az egyházas buzgalom tüzeit. És hogy mily eredmény követi a műveltek körében fel-fellobbanó lángolást a vallásért a társadalom többi osztályainál: azt világosan tanúsítja minden téren imponáló, céltudatos előnyomulása.

„Ideje immár az álomból nekünk is felszerkenünk.“ Az egyetemes papság eszméje hív sürgető-

leg, hogy egyházi társadalmunk minden tagja vegyen részt a munkában, amelynek célja a közigazgatási teendők körén túlhatólag is fokozni az érdeklődést egyházunk belélete, jövődjéje iránt, együtt keresni a gyógyírt a jelentkező sebekre.

Ha ily irányban is megindul a mozgalom, a felgyúlt lelkesedés tovább hatol, magával ragadja a hívek seregét is. A hitbuzgó vezetők példája ismét visszhangra kelti az apostoli vallomást: „Én nem szégyenlem a Krisztus evangéliomát . . .“ Éledni fog a protestáns öntudat, erősül a hithűség az egyéneknél, családokban. Megszűnik a vallási közöny, mely most oly bénítólag hat sorainkra a versenyen.

Igen szükséges volna világiaknak, lelkészeknek, tanároknak, tanítóknak egy oly közös gyűlésen is találkozása, amelyen nem közigazgatási dolgok, hanem szorosán egyházunk belügyei, a vallás-erkölcsi élet emelése, az egyháziatlanság elleni óvszerek, az evangéliomi buzgóság felélesztése, az élő hitről tanuskodó jótékony célú intézetek alkotása képeznék a tanácskozás tárgyait.

Egy ily összejövetelre kedvező alkalmul szolgál az egyházkerületi lelkészegyletnek évenként az egyházkerületi közgyűlés idején s helyén tartása.

Ezen lelkészegylet elismerést érdemlő tevékenységet fejt ki a vallás, az egyház szent ügyének szolgálatában. Gyűlésein az élő hit ápolására, az egyház védelmére, versenyképességének fokozására vonatkozó kérdéseket tárgyal, egyértelmű közös munkássággal törekszik előkészíteni a tért egyes, a korszellem által követelt s egyházunk életerejét manifesztáló intézmények létrejöttéhez. Tagjai nemcsak szóval, tollal, de áldozatkésséggel is szolgálják az egyház ügyét. Az ő adományaiból adott ki az egylet megfelelő konfirmációi emléklapokat, „Ev. ker. családi emlékkönyvecskét“, melyekkel az egyházhoz vonzó kapcsolat élénkítését célozta. Az egylet ébreszti a jóltevő részvétet a soproni liceumi ifjúságot gyámolító tápintézet, mint az egyházkerületi nőnevelő-intézet iránt. Tagjainak önként felajánlt adományaiból ösztöndíj alapítványt is tett a nőnevelő-intézet javára.

Ezen egylet tetterejét, hatását tagadhatatlanul nagyban emelné a világi uraknak pártoló részvéte. Ha ennek gyűlésén részt vesznek s így ezen lelkészek és világiak közös érdeklődéssel vizsgálják az egyházunk életében mutatkozó bajokat, hiányokat, egymás hitén épülve, egymás lelkesedésén buzdulva keresik a kellő eszközöket ezek megszüntetésére: e nemes verseny folytán újra kél a remény; a kétség, csüggedés ködén áttör a bizalom fény sugara, a ragaszkodás a valláshoz, a buzgóság az evang. eszmék hirdetéséért, egyházunkért hatásteljesebben fog az életben nyilatkozni. A példa vonz. Mindig szélesebb körben fog újra támadni az a tenni, hatni tudó élő hit, amely a nemes célhoz vivő uton le-

győzhetetlen akadályt nem ismer, mely nem panaszkodással, habozással hordozza a munkának terhét, hanem örvend, hogy ő is áldozatot hozhat az elődöktől átvett szent örökségért, a Krisztus evangéliomán épült egyházért. Nem lemondással, félelemmel, hanem a versenyen a diadal biztos reményével tekint a jövőbe.

Inkább, mint valaha szomjuhozza az egyház a világiak és a lelkészek testvéri együttérezését, együttműködését az egyház legbensőbb érdekének, az erkölcsi élet lelkének: a hitnek győző erővé emelésénél. Mikor mindenfelől panasz hangzik a hitközöny terjedéséről, mikor a statisztikai adatok évenként kéréllhetetlenül csak egyházunk veszteségeiről beszélnek, kell hogy mindannyian megértsük az intést: „a küzdő evang. egyház megvárja, hogy minden tagja megtegye kötelességét.“

Ma már bebizonyult, hogy pusztán közigazgatási feladatok teljesítésével az egyházat a reánk nehezült versenyen győzelemre nem segíthetjük, a veszteségeket meg nem szüntethetjük. Jézus utasítása értelmében vigyük a mélyre a hálót. Törekedjünk közös elhatározással mélyebbre szántani. Ha a házvezetésnél együtt végezzük Mártha tisztét, a külső rendbentartást: találjon együtt Mária gondja is az „egy szükséges dologgal“, egyházunk legbensőbb ügyével, a hitélettel beható foglalkozás is.

Bizalommal felkérem a felügyelő urakat, az egyházmegyék küldötteit, a közgyűlés tagjait: méltassák figyelemre a lelkészegylet kitűzött céljait, támogassák ezek utáni törekvésében, mint az egyetemes papság tagjai vegyenek részt tanácskozásán. Legyen egyházkerületünkben az egyház fenntartó oszlopának szilárdításán, az evang. egyházas szellem fellendítésén munkálkodó gyűlés — valóban az egyetemes papság gyűlése.

A folyó évben a nagym. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr egy nagyfontosságú törvényjavaslatot terjesztett az országgyűlés elé „a nem állami elemi iskolák jogviszonyairól és a községi és felekezeti tanítók járandóságairól.“ A törvényjavaslatot az országgyűlés mindkét háza letárgyalta, elfogadta, s így legközelebb törvényerőre emelkedése várható.

A magas tanügyi kormányzatnak a javaslatban kifejezésre jutott azon célját, hogy tanítóink nyomott anyagi helyzete javíttassék, s ahol erre a fenntartó gyülekezet megfelelő segélyforrásokkal nem rendelkezik, ott a hiány államsegéllyel pótolttassék, elismeréssel üdvözljük. A nevelésről gondoskodás nemcsak az egyháznak, hanem az államnak is elsőrendű feladata. Egy nemzet erejének, tekintélyének emelése, a közjólét fokozása csak az egyéneknél rejlő tehetségek kiképzésével, azok jellemének, honpolgári kötelességük érzetének helyes irányban fejlesztésével eszközölhető. Ily munkára szenteli a tanítói kar életét; fáradozása teljes mértékben meg-

érdemi a társadalom osztatlan becsülését. Nemcsak az egyháznak, de az államnak is kötelessége áldozatokkal is odahatni, hogy az oktatás-, nevelésügy szolgálatában kifejtett munkásság megkapja méltó jutalmát, s az ebben is nyilatkozó elismerés is élessze a tanító nemes buzgalmát.

A törvényjavaslat közelebb hozza ugyan egymáshoz — mint eddig volt — az állami és felekezeti tanítók évdíját, de azért végeredményül fizetésük emelkedésének végső fokánál még mindig hagy fenn különbséget. Ezt a munka számba vevésénél nem lehet meggyőzően indokolni. A felekezeti tanító nem szűkebb, de szélesebb körre terjedő szolgálattal van terhelve, mint az állami tanító. Ő a legtöbb esetben hitoktatói tisztet is teljesít, ez pedig tagadhatatlanul az erkölcsi nevelés kiegészítő, mellőzhetetlen alkatrésze. Az iskolai tanítás mellett kántori feladatot is végez, amivel ismét, mint a vallásos érület ápolója, hasonlóképp közérdeket szolgál. Az igazságnak legmegfelelőbb eljárás lett volna vagy nem számítani hozzá a tanítói fizetéshez a kántori díjat, vagy legalább államsegéllyel teljesen megszüntetni a különbséget az állami és felekezeti tanítók díjazása között.

Másrészről e javaslat több pontjában sérelmes a protestáns autonómia nézve. Az államsegélyben részesítést oly feltételekhez köti, amelyek gyülekezeteinkben az önkormányzati jog további csorbulását foglalják magukban.

Tudjuk, hogy a magas kormány e javaslattal nem a prot. egyházak autonómiájának lerontását célozza, hanem a mind sűrűbben fel-feltűnedező állam- s nemzetellenes izgatások előtt akarja bevágni az utat. Mindamellett minden hazafias szellemű ev. hívekből álló gyülekezet, amely pedig semmi aggodalomra, bizalmatlanságra okot nem ad, eddigi autonómikus jogának gyengítését látja azon intézkedésben, mely tanítóválasztásnál megerősítési jogot biztosít a kormánynak, ha 200 korona iskolai évi államsegélyt nyer, ha pedig e segély a fizetés felét meghaladja, a tanítót a minisztérium nevezi ki. A fegyelmi eljárásoknál is tetemesen korlátozva lesz az egyházak hatásköre, minden esetben ott, hol az iskolafenntartó testület államsegélyt fogad el. Ennek következménye csak az lehet, hogy a gyülekezetek érdeklődése az iskola fenntartása iránt meglankad, s mindjobban megérlelődik azon óhaj, hogy az állam az iskolánál, ha egészen lefoglalja a maga számára a jogot, vegye át a fenntartás egész terhét is, államosítsa az iskolát.

A javaslat által kitűzött cél elérhető lett volna oly törvényhozási intézkedéssel is, hogy a prot. egyházaknak békekötéseken, országos törvényeken alapuló autonómiája, mely a maga körében híveit eleitől fogva az oktatás és nevelés ügyéért folyton buzogni tanítá, az államot sok áldozattól felmenté, s

még ma is a gyülekezetekkel hordoztatja az alsóbb és középszintű iskolák fenntartási terhének nagyobb részét, további csorbulás nélkül épségben hagyassék. Vannak a kormánynak közegei, vannak tanfelügyelők. Ezeknek első feladata az iskolák működésének ellenőrzése. Ahol ezek hivatalos jelentése nyomán meggyőződést szerez a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, hogy az iskola vezetői a magyar nyelv tanításánál nem tesznek eleget a törvény rendelkezésének, s államellenes szellemben neveléssel töreksznek beoltani az idegenkedést a magyar állam, a gyülekezetet a magyar nemzet iránt: ott legyen biztosítva a beavatkozás joga a törvény által a kormány számára. Bűnhődjenek a bűnösök, de ne legyenek kénytelenek ezek miatt a honszeretet erényét, a hazafias érületet mindenkor híven ápoló protestánsok a nemzet legkiválóbb érdekeinek szolgálatában is nagy érdemeket szerzett autonómiájuknak egymást követő csorbulását látni. Ebből az államra nézve sem várható semmi nyereség.

Másrészről szomorú jelenség, hogy míg egyfelől a közvélemény azon egyház számára is, amely eddig ezzel nem bírt, autonómiát követel, s ezt a kormány is igéri, másfelől a prot. egyházak autonómiája a törvényhozás által megállapított újabb és mindig szélesebb körű kormánybeavatkozások folytán egyre gyengül, sorvad.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium 85.006/906. sz. rendeletével tanári személyi pótlékokt ígért bizonyos feltételek mellett a középszintű iskolai tanárok számára. Soproni, felsőlövői és bonyhádi középiskoláink tanáraitra vonatkozólag véleménynyilvánításra hívtam fel a főiskolai kisbizottságot az iránt, elfogadható-e aggodalom nélkül a jelzett címen a felajánlott államsegély? A bizottság jegyzőkönyvi határozatban azon ténynek megállapítása mellett, hogy a miniszteri rendelettel közölt feltételek az érvényben levő országos törvényeken alapulnak, a segélyt elfogadhatónak mondta ki.

Ennek folytán mindhárom gimnázium tanári karának kérvényét felterjesztettem a tanügyi kormányhoz. Egyúttal kértem, hogy az egyházkerületünkben levő gimnáziumok tanárai számára megállapítandó személyi pótlék államsegélyt az egyházkerületi pénztárhoz utalványozza ki a soproni kir. adóhivatalnál.

Ezen államsegélyt a három gimnázium tanárainak az 1906-ik év második és az 1907-ik év első felére szólólag, összesen 17.633 K 13 f.-t, folyó év február havában utalványozta ki 8870/907. sz. rendeletével a minisztérium a soproni kir. adóhivatalnál, az egyes tanári államsegély-illeték megjelenésével. Az egyházkerületi pénztár az összeget felvette s a tanár urak számára szabályszerű eljárással folyósította.

Igy a tanítók, tanítónők, tanárok fizetése ki-

egésztéssel, ötödéves korpótlékkal, illetőleg a felsőbb leányiskolai tanítónők és középiskolai tanárok-nál még személyi pótlékkal is mint államsegéllyel emelkedést mutat.

Sajnáljuk, hogy ugyanezt nem mondhatjuk el a lelkészek javadalmáról is. Ezek fizetése az 1898-ik XIV. t. c. értelmében most is csak 1600 koronáig nyer az állami pénztárból kiegészítést. Nyugdíjuk egyházkerületünkben az egyetemes nyugdíj-intézetnél 890 K, a ker. gyámoldánál 420 K, összesen legfeljebb 1220 koronáig emelkedhetik. Ötödéves kor- és személyi pótlékról szó sincs. Ők munkálkodnak ez idő szerint hazánkban, tekintve akadémiái, egyetemi képzettségüket, az összes világi és egyházi tisztviselők között a legalacsonyabb évdíj mellett.

És pedig minden elfogulatlan gondolkodónak be kell vallania, hogy a lelkészek igen fontos, közérdekű feladat betöltésén fáradoznak. Vallás nélkül nem volt a multban, nem áll fenn most sem társadalom, nincs nemzet. A vallás az erkölcsi érzésnek nélkülözhetetlen őrizője, ápolója, s mint a költő joggal mondja: „Minden országnak támasza, talpköve a tiszta erkölcs.” A lelkész, mint a vallás szolgája, mint a hit szent tüzeinek élesztője, hűségre tanítja a népet az igazsághoz, az istenfélelemre, emberszereetre oktatással tanít a mások iránti kötelesség teljesítésére. A vallás nemesítő, jóra vezérlő hatása és a lelkészek ennek emelésénél kifejtett buzgó munkássága nélkül a társadalomban a belső békességet a mindenk harca mindenk ellen váltaná fel. Itt is áll az igazság, hogy: „A munkás méltó az ő jutalmára.” Indokolt azon óhajtás, hogy az egyház, a társadalom egyesült jóakarattal munkáljanak közre a lelkész anyagi helyzetének az időviszonyokhoz mérten javításán s ne engedjék, hogy az ön- és családfenntartás gondjai alatt letörve, tiszta igazságának betöltésében meglankadjon.

Nagyon méltányos volna a lelkészeknél is a fizetésnek legiább 2400 koronáig kiegészítése, az ötödéves korpótlék és a nyugdíjnak a fizetéssel arányban megállapítása.

A jénai magyar egylet 50 éves jubileuma.

A jövő hét napjaiban fogja a kicsiny, de lelkes csapat megülni a jénai magyar kör 100-ik szemeszterbe lépése évfordulóját. Ez alkalommal a vezetők a következő megleghangú felhívást bocsátották ki:

Adakozási felhívás! Ötven éve áll fenn a némethoni Jénában az ott tanuló magyar ifjak kicsiny, de lelkes egylete. — 50 hosszú, és viszontagságos esztendő óta tartja ébren a külföldön tartózkodó fiatalság — munkások és tanulók — körében egyaránt a magyar nemzeti önértetet s az elhagyott hazához való ragaszkodást. Egy félszázad változatos derüje-

borújában, az idegen elemek magasan csapkodó s nem egyszer lételét veszélyeztető hullámai között is fenn tudta magát tartani saját erejéből, nemzetéért hevülő lelkesedéséből. — Nem méltányos-e, hogy most, midőn e félszázados létét megünnepelni készül, midőn ez alkalomból a külföldön végzett fontos nemzeti missioja jeléül egy piros-fehér-zöld lobogót szándékozik felavatni, most az egész magyar közönség felé nyújtja gyenge karját azzal a kéréssel: segítetek, pártoljatok, adakozzatok! — Felülhaladják erőnket a költségek, melyekbe a nagyszabásúnak tervezett ünneplés s különösen a selyemzászlónak a felavatása sodorni fog; de bízunk hazánk nagylelkű közönségében, mely fiainak esdő szavát mindig a legnagyobb jóindulattal hallgatja meg; bízunk szeretett nemzetünkben, mely a neki s érte — egy teljes félszázadon keresztül — végzett odaadó munkát elismerve, jutalmazásaképen ünnepélyünket s zászlóavatásunkat anyagilag is segíteni fogja. Bízunk mindenekelőtt a jénai magyar kör volt tagjaiban, kik föllelevenítve jénai emlékeiket az ünneplésben kell, hogy egyeknek érezzék magukat — szellemöket s hazaszeretetőket öröklő — utódaikkal. S bízunk végül hazánk ifjúságában, mely idegenbe szakadt tagjainak honukért való hevülését legjobban fogja megérteni!

A külföldi hallgatók németországi egyletei mind büszkén tüzik ki ünnepélyes alkalmakkor nemzeti lobogóikat; csak a mi egyletünk nem ad magáról életjelt, mintha mi nem is léteznénk, mintha nekünk nem volna jogunk hazánkra büszkének lennünk s színeit fennen lobogtatnunk!

Aki nemzetét s hazáját rajongva szereti s aki fel tudja fogni eszménk s tervünk megvalósításának nagy horderejét, nem kételkedünk benne, hozzá fog járulni tehetsége szerint ünnepélyünk s zászlónk költségeihez. Mi leghálásabb köszönettel jegyzőkönyveinkben s egyletünk megjelenendő történetében nyugtázni fogunk minden legcsekélyebb segítséget is. Hazánk és nemzetünk nevének dicsőségéről van szó, melynek fokozása főleg a külföldön oly végtelen fontossággal bír! Ki tagadná meg itt segítő hozzájárulását?

A szíves adományokat kérjük Fábry János (Kronfeldstr. 1.) ügyv. pénztárnokunk címére, az idő előrehaladottságára való tekintettel minél előbb — lehetőleg már jún. 25-ig — elküldeni.

Jéna, 1907. június hó 2-án.

Hazafias üdvözzettel!

Fábry János,
a J. M. K. ügyv. pénztárosa.

Kello Gusztáv,
a J. M. K. ügyv. elnöke.

Eddig a felhívás, a melyet hazafias és egyházas célzatánál fogva minden érdeklődőnek s különösen a jénai alma mater volt hallgatóinak szíves figyelmébe ajánlunk.

TÁRCA.

Adalékok a börsönyi ág. hitv. ev. egyház történetéhez.

A politikai község, mely régi iratokban „Börsöny” név alatt szerepel, az első Arpádházi királyok alatt keletkezhetett s magyar volt. Előbbi körülmény mellett szól a XII. században korai román stylusban épült templom, mely hazánknak egyik legbecsesebb műemléke s utóbbi mellett a község határában előforduló dülő- s hegység-nevek, valamint sok magyar származású családnév (Kutyahát, Mélyárok, Magyarhegy, Hideghegy, Csóványos; családnévek: Somogyi, Szabó, Menyés.) A politikai község a tájárjárás alkalmával elpusztult, csak fentebb említett templom maradt meg. Királyaink pedig az egyébként termékeny területet, melynek trachyt hegyeiben régi időkben az aranybányászat is virágzott, német származású települőkkel népesítették be. Ezek a községnek „Deutsch-Pilsen” nevet adtak, mely körülmény számadásuk helyével talán összefüggésben van.

A hűbérrendszer kifejlődésével hazánkban az egész község az esztergomi hercegprímás hűbéruraisága alá tartozott, mely alól csak az 1878-ban keresztülvitt tagosítás alkalmával szabadult föl.

Hogy az evangéliom világa mikor hatott el Börsönybe, arról okmányaink nincsenek, ha voltak is, azok az 1844-iki nagy tűzvész alkalmával, midőn a templom, paplak és iskola is földig leégett, elpusztultak. De hogy az evangéliom híveinek ugyancsak nehéz sorsuk volt, amellet elég bizonyíték ama körülmény, hogy a Szelepcsényiek, a Széchenyiek, a Kollonichok hűbéresei voltak. S ha ezek az urak a magok poshadt meggyőződésüket oly hallatlan, durva erőszak alkalmazásával tőlük teljesen idegen állókra igyekeztek rákényszeríteni, mennyivel inkább bánhattak durván, embertelenül a saját alattvalóikkal!

Az első nyom, mely a községben egy „virágzó” evangélikus gyülekezetről szól, egy anyakönyv, mely a helybeli róm. kath. egyház birtokában van, s mely 1689-ig megyen vissza. Régibb okmányai egyébként az egyháznak sincsenek birtokában, holott a parochialis templom, mely korai gót stylusban épült, jóval régebbi a reformatiónál.

Ez anyakönyvben a bennünket közelről érdeklő följegyzés 1702. február 25-éről van keltezve s következőleg hangzik:

Obligation. Wir Richter undt Rath, sambt einer gantzen christlicher Gemein, thun hiermit bekennen, dass wir ungewungen undt freywillig haben den uhralten, allein selig machenden Catholischen Römischen Glauben angenomben. Versprechen auch, dass wir in demselbigen, mit allen unseren Angehörigen biss auff Ende leben, und sterben, ja gantz undt gar hinführo keinen Ketzler unter uns zu wohnen gestatten werden, mit demüthiger Bitte, Ew. Hochfürstliche Eminenz wolle hinführo uns als eine wahre Catholische in den väterlichen Schutz und Schirm gnädigst erhalten, die wir leben undt erstreben Ew. Hochfürstliche Eminenz alleruntherhänigste undt gehorsamste Richter undt Rath sambt einer gantzen christlichen Gemein in Pilsen. Pilsen den 25. Febr. 1702. L. S.

Ez okmány alatt a következő fölírás van: Conscriptio Neo-Catholicorum Börsönyensium 1702.

s utána 315 aláírás. Neve azoknak, kik Kollonich primás, hűbéruruk kényszerítése folytán „ungezwungen undt freywillig” elhagyták evangéliumi hitüket s áttértek a r. kath. egyházba! E katholizáltak utó-dai a községben még most is élnek, de számban s anyagi és szellemi kincsekben bizony nagyon megfogyva. Igérotük, hogy eretneket nem fognak maguk között tűrni, nem teljesült! S ez nem ő rajtuk múlt.

Ez áttérési mozgalom után röviddel kibontotta Rákóczi Ferenc zászlaját „Pro Deo et Libertate.” A mozgalom hullámai Börsönyt sem hagyták érintetlenül. Katholizált embereink, úgy látszik, megbánták végzetes lépésüket s bizva Rákóczi vállalkozásának sikerében, úgy látszik, tömegesen visszatértek az ev. egyház kebelébe s téves lépésüket gyökeres módon igyekeztek jóvátenni: elzavarták a kath. papot!

Ez eseményt igazolja az akkori r. kath. plébános, Langer Augustinus, ki 1690—1710-ig működött, az 1705. évről származó következő följegyzése: 1705. Mense Octobris: Hoc Mense 25. a Commissarius a principe Rákóczy exmissis exulare coactus, et per Börsönyensens *fidefragos et perversos* ex parochia expulsus.

(Vége köv.)

SZEMLE.

— Mért nincs végrehajtva az 1848. XX. t.-c. ?

Ily cím alatt „Az Ujság” c. napilap f. hóban megjelent 170, 171 és 172 stb. számaiban folytatólagos vezércikkeket közöl e reánk nézve annyira életbevágó, fontos kérdésekről. Ennél alaposabban, tárgyi ismeretekkel gazdagabban felruházva még soha senki sem tárgyalta e kérdést, sohasem volt még oly nyíltan az ország közvéleménye elé állítva a klérus részéről jövő s a mindenkori kormányok útjába akadályokat gördítő titkos aknamunka, mint e fejtegetésekben, a melyek nem hallgatják ugyan el a protestántizmus gyöngéit, de a kormányok igazságtalan eljárásában, a nemzetnek a protestántizmussal szemben tanusított szűkkeblésében rámutatnak egyúttal ama gyöngék tulajdonképeni okaira is. Mért az ma már kétségtelen, hogy kellő anyagi erő nélkül a szellemi törekvések érvényesülni nem tudnak. Ezt a kellő anyagi erőt pedig a maguk mindenfelől sanyargatott népének áldozatkészségében a protestáns egyházak meg nem találják . . . De ott van a törvény! . . . Mi is joggal és ismételve és addig kiáltjuk a cikkíróval, míg majd szavunkat illetékes helyen is meghallják: mért nincs megvalósítva az 1848. XX. t.-c. ?

Itt említjük meg egyúttal, hogy a „Pesti Hir-lap” július 14-iki száma is minket közelről érdeklő tárggyal — az „egyetemes püspökség” kérdésével foglalkozik s azt gyakorlati szempontból föltétlenül szükségesnek tartja.

Ime, még csak a kezdetén állunk a prot. sajtó-szervezkedésnek s máris életbevágó eredményekkel állunk szemben. Hol fogunk állani, hány nevezetes jogot kivívni s mennyi balvéleményt elosztatni, ha a kerületek, konventek és egyetemes gyűlések tényleg létesítik a *protestáns sajtóirodát!* Ennél égetőbb, gyakorlati szempontból fontosabb intézményt alig tudunk elképzelni.

— **A Syllabus!** Róma mondta ezt! Ijedj meg, ébredező lelkiismeret! Némuljatok el, szabad sóhajok! Róma beszélt! Róma ítélt! És ha Róma

beszél, és ha Róma ítél — mit akkor istenadta emberi jog, Krisztusi törvény, evagéliumi igazság, napfényes igaz beszéd! Mit az ember veleszületett joga a szabad kutatásra, elfojthatatlan ösztöne az igazság megismerésére! Róma kimondja, hogy ez az igazság — és akkor azt igazságnak kell venni, et si fractus illabatur orbis — még ha fekete is az, ami fehér . . . Szánandó emberi szellemi életközösség, — a melynek ilyen a vezetése. A németországi katolikus társadalom néhány kiválóbb tagjának lelkét megihletti az a titkos óhaj, hogy az emberi kutatás gyümölcseit még sem kellene pápai átok tilalma alá venni, ha mindjárt a megengedettnél erősebben is íeszegeti a hagyományok bilincseit — s íme a Vatikánból mindjárt eldördül a Syllabus II. öregágyúja, rémülettel töltve el az egyedül üdvözítő egyházhoz tartozó naiv lelkeket — felháborodással és útalattal a XX. század gondolkodó elméit. De hát csak rajta. Csak mennél több Syllabus! Annál hamarabb következik el az az idő, midőn az értelmes emberiség egyetemes felháborodásának áradata odasöpri a pápaság intézményét, a hová való: az emberi megtevélyedés intézményes alkotásainak történelmi lomtárába.

— **A leveleki csoda.** Van Szabolcsvármegyének két kis községe: Levelek és Apagy. A két kis község közötti legelőn van egy levágott odvas nyárfa- vagy fűzfa-törzsök. A falusi csordás egy szép napon azt vélte látni, — s nagy lelkendezve el is mondotta látomását — hogy e törzsök oldalán nőtt zöld hajtások közül felszállott Szűz Mária — pici piros cipőben, nemzetiszínű övvel, földig érő kibontott hajjal, fehér szoknyában stb. . . . A többit aztán már tudjuk . . . Csődület, zarándoklás, látomások és pénz hullások, — míg végre megjelen a hatóság képviselője és kivágatja a fát, amelynek helyére most a fanatizált tömeg mindenáron kápolnát akar emeltetni. Csak egyet nem tudunk. Nem tudjuk megérteni, hogy a tisztelt klérus, a mely annyira szeret kérkedni az ő vallásának a tudomány talajából nőtt józan alapjaival és igazságának a tudomány által való megcáfolhatatlanságával: hogy nem veszi elejét az ilyen szembetűnően ostoba látomásokban való hiszékenységnek? . . . De különben tudjuk és értjük ezt is. Mert amint a józan tudomány fuvallatának rést nyit a katolicizmus, — ezen a résen oly hatalmas erejű szellemi áramlat vonul be falai közé, hogy ettől ugyan mihamar romba dől a hazugságok legzseniálisabban megépített rendszere . . . . Ezért kellene hát a Syllabusok! . . . .

BELÉLET.

A nagyhonti ev. egyházmegye e hó 10-ikén tartotta Ipolyságon ez idei közgyűlését. Arra, hogy az ez évi gyűlés Ipolyságon volt ez idén s lehet majd a jövőben is, a jogcímet és az okcímet az adja meg, hogy felépült s tel is lett szentelve az ipolysági ev. templom, — Isten segítségével s emberi buzgóságból. A közgyűlést előző napon bizottsági ülések voltak. Ülésezett az alkotmány- és jogügyibizottság, a gyámintézet, az esp. számvevőszék és az iskolabizottság. Az alkotmány- és jogügyibizottság ülésén váratlanul délután megjelent a kerület püspöke is: Baltik Frigyes dr., kit főleg Ipolyvece anyásításának nehéz ügye hozott Hontba. Julius 10-én

rövid istentisztelet volt, énekléssel, imádkozással és textus-olvasással, Krupec István alesperes és Rohács Ödön csanki tanító közreműködésével. Az egyházmegye 33 anyaegyháza ugyszólván mind képviselve volt papjaival s részben tanítóival is; a felügyelők közül sokan hiányoztak. A közgyűlést a vármegyeház nagy termében megnyitotta Laszkár Pál esp. felügyelő. Beszédjében megemlékezett az egyházi alkotmány revíziójának szükségességéről, az ev. papfizetés elégtelenségéről, s az ebből származó bajokról, *üdvözölte az új népiskolai törvényt*, mely ellen való protestálás céljából egy honti ev. kisebbség részéről kért rendkívüli esp. közgyűlés összehívását az egyházi elnöktárs, a főesperessel egyetértve, nem tartotta szükségesnek, bizvan a mai kormánynak a prot. autonómiát nem bántó hazafias bölcsességében; szükségesnek tartja továbbá, hogy a lelkészek és tanítók mindent megtegyenek az Amerikába való özőnlés és az alkoholizmus terjedésének meggátolására; végezetül *ohajtja lelke végső leheletéig*, hogy az ev. egyház legyen erős, lutheránus, *hazafias*. A főesperes, *Händel Vilmos*, beterjeszti évi jelentését előljáró beszéd kíséretében, melyben elmondja, hogy „nehéz multak emlékeitől szabadulni, a felhők újra kavarnak nemzet s egyházi egünk felett; a lelkeket csüggedés fogja el. Kihez folyamodjunk? Senki máshoz bizonyára, mint ahhoz, aki a hullámzó tengert lecsendesítette egykoron, s ki egyházunk és mindnyájunk Mestere s Idvezítője: Jézus Krisztushoz! Az Istennek, Péter apostol tanítása szerint, az az akaratja, hogy jóltevésell hallgattassátok el az oktalan, gonosz embereket, — tegyétek ezt mint szabadok, kik e szabadságot nem használják gonoszság takarójául. Mindeneket tiszteljétek; tiszteljétek az Isten, szeresétek az atyafiakat, a királyt tiszteljétek. . . . Erre hallgatva, tanítsuk a józan önmérséklést és kitartást, mire a jelen hazai s egyházi viszonyok között nagy szükségünk van. Szabadságunk hősei is ez esztendőben épen megszólalva, ezeket prédikálják minékünk! . . . Boldogulva boldogítsunk! Amen. A főesperes minden egyházi életmozzanatra bőven terjeszkedik ki s haladást konstatál nem egy vonalon: kiemeli Hontsamos nagy áldozathozatalát temploma építésénél, megemlékezik a Rákóczi s Thököly emlékünepeiről, fölkéri a papokat egyházi biztosítási ügynöki tiszt vállalására, megdicséri Simkó Rezső tanító ev. egyh. szellemének buzgóságát, hogy jobb jövedelmű állást nem fogadott el, üdvözli a bái jubiláló egyházfelügyelőt, Kiszelyt, köszönetet mond Fuchs János lelkésznek, hogy 100-tól 500 kor-ig terjedő alapítványt tett, bőven szól a tanúgyről, a népmozgalomról, missióról, stb. Az esp. pénztáros, Rell Samu, s az ellenőr, Krupec István, leköszöntek hivatalaikról, helyükbe Hajdu Lajost pénztárosnak, Adamovics Samut ellenőrnek választotta a közgyűlés, Rozsnyai János körlelkész helyébe pedig Mayer Pált. Az alkotmány- és jogügyibizottság jegyzőkönyve olvastatván, a közgyűlés az ott tárgyalt egyházalkotmányi változásokat elfogadta, így a főesperes azon indítványát is, hogy a kerül. felügyelő s a püspök ne élethosszig választassék, hanem 9 évenként ujló ciklusokban, az egyetemes világi — egyházi és iskolai felügyelő — mellé egyetemes püspöki állás szervezéséhez azonban sem a bizottság, sem a közgyűlés nem járult hozzá, leszavazván az alesperes külön véleményét, ki az egyetemes püspöki állás szervezése — Zsilinszky Mihály által felvetett — eszméjének híve. — Ipolyvece anyásítása nyélbeütésé-

nek fontos és nehéz feladata megoldása, avagy újabb egyezkedésre és tárgyalásra fölkérlek a fő- és alesperest, továbbá Nyáry Alfonz bárót és Fodor Vilmos dr. főbíró, hogy a helyszínén alkalmas időben megjelenjenek és a kemény diót megtörjék. Az iskola-bizottság jelentéséből legyen említve, hogy a magyar nyelv tanításában haladás észlelhető, az illetékes ténnyezőknek meghagyja a közgyűlés, hogy az állami tantervet hozzák be, a hozzáfűzött metódikát, utasítást szíveleljék meg s a tervbe és órarendbe a vallás-tanítást az egyházi előírás szerint beillesztik; mint *dicsérendő buzgóságú tanító* kiemelendő a sok jeles tanerő között a felsőrakoncai Kardos Emil, — *gyenge* azonban a *szuhányi* s a *baicsófalvi* tanító munkája, a bái tanítónőt, Kevecky Ilonát, pedig esperességgel megintik az énektanítás elhagyásáért, a helyi egyházat meg felhívják jelentéstétel kötelezettségével ez ügy rendezésére. A segélyezések tárgyalásánál Plachy Gyula melegen felszólal Ipolyszakállos érdekében. Elfogadja továbbá a közgyűlés az esperesek nagyobb dotációjának szükségességét az esperesi — bemondatlan és költségnélküli — látogatásnak megkönnyítése végett, az államsegély felosztására nézve pedig a következő arányt óhajtja: 50 százalék az egyházak terhei könnyítésére, 35 százalék a közigazgatás költségeire és 15 százalék egyet. nyugdíjintézetre. Még számos egyéb függő kérdést, így az idei Rév-Komáromban tartandó kerül. ülésre való kiküldést is elintézte a közgyűlés és arra kiküldte következő megbízó levéllel: Krupec Istvánt, Fusch Jánost, Dianovszky Jánost és Dedinszky Aladárt, jegyzőkönyvi kivonattal: Zsámbor Pál, Hajdu Lajos, Szabó Kálmán s Jamriska lelkészeket, világi részről pedig: Ivánka Lászlót, Farbak Istvánt, Vajda Pált, Nedecky Pált, Kiszely Jánost, Sobó Jenőt, Sulyovszky Aurélt s Plachy Gyulát.

Lelkészi értekezlet. A békési egyházmegye lelkészei és felügyelői július hó 15-én tartották meg ez évi értekezletüket Szarvason, Veres József esperes és Haviár Dani, egyházm. felügyelő, elnöke alatt. A lelkészek háromnak a kivételével mind megjelentek, ezek pedig, valamint az elmaradt felügyelők kimentették elmaradásukat. Az értekezletet megelőzőleg úrvacsora-szolgáltatás volt az ó-templomban, melyet Zvarinyi János, szarvasi lelkész, eszközölt, áhítatot emelő szép beszédet tartván II. Kor. V. 20–21. igék alapján: „Békéjétek meg az Istent!” Az értekezletet az esperes megnyitván, az egyházm. felügyelő is üdvözölte a munkálkodásra egybegyűlteket. Megbeszélést tárgyát képezte az egyházmegyei közgyűlés napirendjére kerülő több fontosabb ügy. Beható tárgyalás alá került a békési egyházmegyei segélyegylet szomorú állapota. Ezen segélyegylet ügye rosszul áll. Mikor a nagy békési esperesség 3 egyházmegyére oszlott, akkor az esperességi özv. és árva intézet vagyona is a tagok arányában 3 felé osztott. A megosztás igazságos módon történt, azonban a tulajdonképeni mostani békési segélyegyletnek jutott a legtöbb segélyezendő özvegy és árva, miután a főgimnáziumi tanárok özvegyei, árvái is oda tartoznak. Később az intézet kötelékéből kiváltak a tanárok és a tanítók, s csupán a lelkészek maradtak tagokul. Ekkor beállt a válság, mert a jövedelem — a kamatláb leszállítása is hozzájárulván — kevésnek bizonyult a 26 özvegynek — kik közül papi özvegy csupán három — és 23 árvának segélyezésére. Azóta a tartaléktöke is elfogyott, s most már a segélyezésre szükséges összegnek, 6870 koro-

nának, a felét, az alapszabály értelmében a tagok, összesen 27-en kénytelenek külön kivetés útján magukra vállalni. Ez pedig felette megterhelő. Az értekezlet az egyházmegyei közgyűléshez terjeszti az ügyet, hogy egyéb javaslatba hozandó orvoslási módok között esetleg az „alapszabály” megváltoztatását eszközölje. Az értekezlet tárgyalta a bányakerületi segélyegylet új alapszabály-javaslatát is Okályi Adolfnak írásban benyújtott módosítási javaslataival együtt. Majd Kovács Andor a pastoralis körébe vágó több kérdést hozott felszínre, ezek közt a Magyar Tanügynek egy botrányos közleményét. (Az állatok szaporodása). Az értekezlet véget ért, s a jelen volt tagok azon benyomással távoztak otthonukba, hogy az ilyen összejövetelekre szükség van, mert a tisztársakat közelebb hozza egymáshoz és sok dologra nézve nyújt tájékoztatást a mai nehéz küzdelmekben forgolódo lelki pásztoroknak.

Elhunyt matróna. Szarvasi lelkészársunknak, Zvarinyi Jánosnak, agg-kort elért édes anyja, özv. Zvarinyi Lajosné szül. Kernuch Zsuzsanna, július 10-én elhalálozott, szerető gyermekeinek s unokáinak karjai között. Isten kegyelméből magas kort ért el; 93 éves korában hunyta le örök álmra szeméit. Házasságban 52 évet, özvegyiségben 26 évet töltött. Három gyermekén kívül 12 unoka, 24 dédunoka s egy ükunoka gyászolja a szerető jó anyát s nagymamát. Temetése az egyházhívek óriási részvéte mellett július 12-én történt Szarvason. Koporsója fölött Scholtz Gyula lelkész tartott megható beszédet s elbűcsúztatta a zokogó családtól. Aldás legyen emlékezetén! Az Úr vigasztalja a gyászoló családot!

Az eperjesi ev. theol. akadémia köréből. Az egyetemes lelkészvizsgáló bizottság tiszakerületi osztálya f. hó 15-én Eperjesen, az Ev. Theol. Otthon olvasótermében Zelenka Pál püspök s az egyházker. felügyelő helyetteseként Dr. Schmidt Gyula colleg. felügyelő ikerelnöke alatt Kubinyi Albert, udvari tanácsos, eperjesi egyházfelügyelő, Czékus László, abaujszántói ev. lelkész, s a szaktanárok, mint bizotts. tagok jelenlétében ülést tartott, mely alkalommal Fábry Győző és Vrablicza Béla, Eperjesen végzett teológusok, állották meg a lelkészi vizsgálatot jó sikerrel. Másnap délelőtt a püspök Dr. Szlávik Mátyás theol. dékán és ifj. Draskóczy Lajos tanár segédkezése mellett az ev. templomban szép közönség jelenlétében felavatta a 2 ifjút és pedig Fábryt s. lelkésznek és vallásnárnak Iglóra s Vrabliczát rendes lelkésznek Feketepatakra. A magasztos egyszerűségében is megható felavató ünnepély mély benyomással volt a jelen volt (másvallásúak is) közönségre, melynek néhány hölgytagja ez alkalomra szépen felkészítette az oltárt. Délben a püspök a 2 felavatott lelkész tiszteletére a bizottság összes tagjainak s a felavatottak jelen volt rokonainak az Otthon helyiségében ebédet adott. A kültöldön tanuló eperjesi teológusok részére a szakvizsgálat letevésének háttáridejéül a püspök ez évi október elsejét tűzte ki. Eperjesi tartózkodása alatt a tanárokkal egyetértőleg elkészítette a püspök a theol. akadémia, az Otthonnak s a tanítóképzőnek az egyházkerületi közgyűlés elé való ügyeit. Végül ismételtén felhívjuk az érettségi vizsgálatot tett ev. ifjainkat, hogy az eredeti érettségi, szegénységi és orvosi bizonyítványt nyúl ellátott s Zelenka Pál püspökhöz címzett kérvényüket a theol. akadémia és az Otthonba való fölvételük tárgyában legkésőbb aug. 20-ig küldjék be dr. Szlávik Mátyás dékánhoz Eperjesre vagy Dobsinára.

